

PROGRAM WŁASNY
ROZWIJAMY PASJE I ZDOLNOŚCI
DLA DZIECI W WIEKU 4-6LAT

Przedszkola Samorządowego nr 95
w Krakowie
ul. Żywiecka 24
30-427 Kraków

Autorzy:

Dudek Krystyna

Frey-Kobyłska Aneta

Jagodzińska Elżbieta

Kasprzyk Małgorzata

Ożóg Małgorzata

Kraków,2014

"Nie to ważne w co się bawić, a jak i co się przy tym myśli i czuje. Można rozumnie bawić się lalką, a głupio i dziecinnie grać w szachy. Można ciekawie i z fantazją bawić się w straż, pociąg, polowanie, w Indian, a bezmyślnie czytać książki."

Janusz Korczak - Rozrywki, Wybór pism T. IV s. 49

WSTĘP

Zagadnienia zdolności i pasji są nierozzerwalnie związane z różnicami indywidualnymi między ludźmi w zakresie ich osiągnięć.

Słownik pedagogiczny podaje, że zdolności, to „te właściwości psychiki człowieka, które warunkują możliwości skutecznej działalności w określonych dziedzinach, przy wykonywaniu pewnych działań.” Zatem zdolności stanowią układ warunków wewnętrznych jednostki, właściwość różniącą jednego człowieka od drugiego w poziomie osiągnięć, łatwość i szybkość odbierania i przetwarzania informacji o otaczającym świecie.

Pasja natomiast może łączyć się ze zdobywaniem wiedzy w danej dziedzinie, doskonaleniem swoich umiejętności w pewnym określonym zakresie. Jednak głównym celem pozostaje przyjemność płynąca z działania.

David Lewis stwierdził: **„Dziecko rodzi się wszechstronnie uzdolnione, z pełną możliwością rozwoju we wszystkich kierunkach, potencjalną wybitną inteligencją i zadatkami na rozwijanie wielkiej twórczości oraz dużym talentem społecznym. Trzeba stworzyć mu możliwości ich maksymalnego rozwoju”**.

Kierując się tym stwierdzeniem w naszym przedszkolu dążymy do tego, aby wszystkie dzieci, również te mniej uzdolnione, miały możliwość rozwijania zainteresowań i odkrywania swoich pasji. Stąd proponowane oferty zajęć dodatkowych kierowane są do całej społeczności przedszkolnej. Nasze przedszkole to miejsce, w którym każde dziecko może rozwijać swoją twórczość, aktywność i zainteresowania.

Niewątpliwie w pracy z dzieckiem zdolnym ważne jest, aby nauczyciel miał z nim indywidualny, osobisty kontakt, omawiał każdy nurtujący go problem i kontrolował wyniki jego pracy. Zdajemy sobie sprawę, że rzeczywiste efekty, na polu rozwijania uzdolnień dzieci, pojawiają się z reguły po długotrwałej i świadomej działalności pedagogicznej nauczyciela. Dlatego podjęliśmy decyzję opracowania w roku szkolnym 2014/2015 przedszkolnego programu pt. „Rozwijamy z zdolności i pasje”. Program przeznaczony jest dla dzieci 4-6 letnich.

Jest on kontynuacją prowadzenia w latach 2013–2014 warsztatów rozwijających zainteresowania i zdolności dzieci, których realizacja przyniosła oczekiwane przez nauczycieli i rodziców efekty. Jego wdrożenie zapewnia nie tylko wsparcie wychowankom, chcącym rozwijać swoje zainteresowania, ale także nauczycielom i rodzicom zainteresowanym profesjonalnym rozwijaniem zdolności i zainteresowań dzieci.

Wykrywanie u dzieci ich uzdolnień i opieka nad nimi, to coraz bardziej aktualny problem dla rodziców, wychowawców oraz dla samych uzdolnionych wychowanków.

Obecnie coraz częściej, w placówkach oświatowych, pojawiają się dzieci zdolne w różnorodnych dziedzinach. Inspiruje to nauczycieli do poszukiwania ciekawych i skutecznych sposobów wspierania ich uzdolnień, poprzez tworzenie im optymalnych warunków do pełnego wykorzystania ich wrodzonego potencjału i możliwości.

E. Nęcka podaje 10 oznak świadczących o występowaniu u dziecka różnych zdolności:

1. Ciekawość poznawcza- dzieci zdolne są szczególnie dociekliwe; interesują się sprawami ogólnymi i abstrakcyjnymi.
2. Spostrzegawczość - zdolne dziecko zauważa najdrobniejsze szczegóły, dostrzega też subtelne różnice między obiektami lub ideami.
3. Zainteresowania - są niezwykle szerokie, a w wybranych dziedzinach bardzo pogłębione, dotyczą zwykle poważnych spraw i problemów.
4. Słownictwo- zdolne dziecko błyskawicznie uczy się słów, zwykle też bezbłędnie je rozumie, dobrze różnicuje znaczenia pojęć.
5. „Połykanie” lektur- szybkość czytania przekłada się na olbrzymią liczbę lektur. Dziecko zdolne czyta ze zrozumieniem, posiada umiejętność referowania przeczytanych treści.
6. Wyobraźnia - dziecko zdolne ma dużą łatwość uruchamiania wyobrażeń. Dotyczy to wyobraźni odtwórczej, powielającej uprzednie spostrzeżenia, a przede wszystkim twórczej, prowadzącej do nowych pomysłów.

7. Koncentracja i wytrwałość - uwaga zdolnego dziecka działa szczególnie skutecznie - ułatwia to długotrwałą koncentrację i zwiększa odporność na zmęczenie.

8. Samokrytycyzm - zdolne dziecko stawia sobie wysokie wymagania, jest samokrytyczne i ciągle niezadowolone z własnych osiągnięć.

9. Dojrzałość - dziecko zdolne często dorównuje dorosłym poziomem prowadzonej rozmowy; wysławia się w sposób typowy dla dorosłych, nie zadowala się w dyskusji argumentami pozornymi lub niezbyt uzasadnionymi.

10. Żwawość intelektualna- dziecko zdolne łatwo popada w stan ekscytacji nowym problemem, czerpie przyjemność intelektualną z jego rozwiązania.

H. Gardner przeciwstawia się jednolitości poznawczej inteligencji człowieka.

Według Gardniera każde dziecko posiada różne inteligencje i tym samym podejmuje różne drogi uczenia się.

Autor wymienia następujące inteligencje:

1. lingwistyczno –werbalna (językowa)–uzdolnienia językowe, pisarskie

Sposób uczenia się przez : mówienie, słuchanie, wzrokowe śledzenie tekstu.

2. logiczno –matematyczna – uzdolnienia matematyczne, łatwość w rozwiązywaniu problemów.

Sposób uczenia się przez : kategoryzowanie, abstrakcyjne przykłady, precyzyjne instrukcje.

3. kinestetyczno –ruchowa – uzdolnienia sportowe, taneczne, aktorskie

Sposób uczenia się przez: naukę w terenie, połączenie nauki z ruchem.

4. muzyczna – uzdolnienia muzyczne, łatwość zapamiętywania melodii

Sposób uczenia się przez: włączenie rytmów i muzyki w proces nauki.

5. wizualno –przestrzenna – zdolności plastyczne, twórcze, konstrukcyjne

Sposób uczenia się przez: wizualizację, opracowywanie schematów, wyobrażanie sobie rzeczy w formie schematów.

6.interpersonalna- łatwość w nawiązywaniu relacji z innymi, zdolności organizatorskie

Sposób uczenia się przez: porównania, współpracę, zadawanie pytań, dyskusje.

7 intrapersonalna – duża świadomość siebie -ukierunkowanie na własne wnętrze

Sposób uczenia się przez: praca samodzielna, realizowanie indywidualnych zadań.

8. przyrodnicza– uzdolnienia przyrodnicze , zainteresowanie światem roślin i zwierząt

Sposób uczenia się przez: projektowanie umieszczone w środowisku naturalnym.

H. Gardner wskazuje, że każde dziecko ma inne wrodzone predyspozycje do rozwijania poszczególnych inteligencji, które tworzą tzw. profil inteligencji. W związku z czym każdy uczeń może być uzdolniony w innym obszarze. Profil jest dynamiczny, każda inteligencja odpowiednio wzmacniana przez rodziców i nauczycieli może się rozwijać.

Innowacyjna teoria inteligencji wielorakich wskazuje, że każde dziecko jest uzdolnione co najmniej w jednym obszarze, zadaniem rodziców i nauczycieli jest pomoc w odkryciu tych uzdolnień.

Dzieci przejawiające wszelkie zdolności i talenty trzeba nie tylko wychwycić spośród rówieśników, ale także je kształtować, rozwijać, wzbogacać i ciągle zachęcać do działania. Niezbędną okazuje się współpraca rodziców dziecka z przedszkolem (a później szkołą). Umiejętnie rozwijany talent stanie się źródłem radości rodziców, nauczycieli, a przede wszystkim samego dziecka.

Te refleksje przyczyniły się do powstania naszej pracy, którą poświęcamy zdolnym przedszkolakom.

I. ZAŁOŻENIA PROGRAMU

„Rozwijamy pasje i zdolności” to program rozwoju dzieci o dużym wachlarzu zainteresowań i zdolności w wieku przedszkolnym. Zakłada współpracę nauczycieli, dzieci i rodziców w realizacji różnych działań związanych z rozwijaniem pasji i zainteresowań. Program zawiera cele, treści, metody i formy pracy które są zgodne z podstawą programową wychowania przedszkolnego i w spójny sposób uzupełniają ją. Program realizowany będzie w trakcie zajęć zintegrowanych w ciągu dnia pobytu dziecka w przedszkolu. Nie ma w nim podziału na grupy wiekowe, ich dobór uzależniony jest od rozwoju intelektualnego i emocjonalnego dzieci. .

Jest programem, który wzbogaca proces wychowawczy, tak aby dziecko mogło osiągnąć poziom odpowiadający jego możliwościom. Głównym założeniem programu jest wychodzenie naprzeciw potrzebom dziecka oraz rozwijanie, wspomaganie i ukierunkowanie jego zdolności zgodnie z potencjałem i możliwościami. Jest ściśle związany z programem wychowawczo – dydaktycznym „Wielointeligentne odkrywanie świata” realizowanym w naszym przedszkolu oraz uwzględnia specyfikę środowiska oraz wpisuje się w tradycję przedszkola.

Koncepcja inteligencji wielorakich Howarda Gardnera (amerykańskiego neuropsychologa) to jedna z nowoczesnych koncepcji wykorzystywana w pracy z dzieckiem zdolnym.

Każde dziecko rozwija swój potencjał –jest w czymś dobre –jedno rysuje, drugie śpiewa.

H. Gardner wskazuje, że każde dziecko ma inne wrodzone predyspozycje do rozwijania poszczególnych inteligencji, które tworzą tzw. profil inteligencji.

Profil inteligencji jest dynamiczny /podlega zmianom/. Wszystkie inteligencje wzajemnie ze sobą współpracują. Każdą inteligencję można rozwijać. „Słabsze” inteligencje można rozwijać poprzez „mocniejsze”.

Rozwojowi inteligencji sprzyja właściwie zorganizowane środowisko i praca nauczyciela z dzieckiem (indywidualizacja).

Podstawą pracy nauczyciela w ramach teorii inteligencji wielorakich jest diagnoza (przy wsparciu rodziców) i określenie profilu inteligencji dziecka. Określenie mocnych i słabych stron –identyfikacja uzdolnień i zdolności. Teoria inteligencji wielorakich H. Gardnera to

ukierunkowanie ucznia najmłodszego na różne drogi uczenia się, w tym na rozwijanie zdolności twórczych i naukowo –badawczych.

W pracy z wykorzystaniem teorii inteligencji wielorakich ważny jest odpowiednio przygotowany proces dydaktyczno –wychowawczy oparty na różnych metodach, formach i sposobach pracy z dzieckiem ,który sprzyja rozwojowi poszczególnych inteligencji. Należy też unikać monotonii oraz dbać o wyposażenie przedszkola w odpowiednie pomoce dydaktyczne sprzyjające indywidualizacji pracy z dzieckiem. Pozwólmy również dzieciom popełniać błędy, nie uczmy tylko schematów, dziecko powinno obserwować, badać, eksperymentować, konstruować –wtedy uczy się najbardziej efektywnie.

W programie ważne jest również umożliwianie, wyzwalanie i podtrzymywanie spontanicznej aktywności dziecka, sprzyjanie uaktywnianiu się jego potencjału intelektualnego i twórczego, a tym samym umożliwianie realizowania się indywidualnej linii rozwojowej.

II. CELE PROGRAMU

Cel główny: Celem przewodnim programu jest wczesne rozpoznanie, rozbudzanie i rozwijanie zainteresowań, uzdolnień i umiejętności dzieci, tworzenie warunków do osiągnięcia sukcesów na miarę ich możliwości oraz promowanie ich na terenie przedszkola i w środowisku lokalnym.

Cele szczegółowe:

Praca z dzieckiem uzdolnionym w przedszkolu ukierunkowana jest na rozwijanie jego zdolności indywidualnych oraz zainteresowań poprzez:

- stwarzanie warunków do odkrywania, eksperymentowania, poznawania, działania, przeżywania w różnych formach;
- kształtowanie u dzieci wiary we własne możliwości;
- rozwijanie u dziecka możliwości umysłowych;
- stwarzanie sytuacji doskonalących pamięć, umiejętność skupienia uwagi, zdolność kojarzenia, logicznego, twórczego i oryginalnego myślenia, a także działania;

- rozbudzanie ciekawości poznawczej, twórczego działania oraz samodzielności;
- kształtowanie i rozwijanie ekspresji, twórczej postawy, wrażliwości na piękno, wrażliwości estetycznej, pomysłowości, wyobraźni i muzykalności;
- rozwijanie zainteresowań technicznych i przyrodniczych;
- poszerzenie zasobu wiadomości dotyczących świata przyrody i techniki;
- kształtowanie postawy świadomego twórcy i odtwórcy kultury;
- wydobywanie i ukierunkowanie emocji i uczuć;
- tworzenie warunków sprzyjających zorganizowanej aktywności dziecka;
- rozwijanie i doskonalenie zmysłów smaku, zapachu, dotyku, wzroku podczas przygotowywania i smakowania przyrządzanych potraw;
- kształtowanie umiejętności zdrowego i racjonalnego odżywiania.

Powyższe cele ogólne i szczegółowe nauczyciel dostosowuje do rozwoju intelektualnego i emocjonalno - społecznego dziecka i realizuje je w ramach zajęć wzbogacających poprzez sytuacje edukacyjne na terenie przedszkola.

III. ZAMIERZONE EFEKTY

Organizując warunki skutecznego wspierania uzdolnień i zainteresowań dzieci zakładamy, że wychowanek naszego przedszkola będzie:

- podejmował próby odkrywania własnych możliwości twórczych, przejawiał chęć rozwijania własnych zainteresowań i uzdolnień;
- będzie miał lepsze samopoczucie w przedszkolu;
- otwarcie i śmiało będzie umiał wyrażać swoje myśli i uczucia;
- będzie umiał radzić sobie z trudnymi sytuacjami związanymi z przeżyciami sukcesów i porażek;
- lepiej będzie rozumiał siebie i własne relacje ze społeczeństwem;
- nabędzie umiejętności lepszej koncentracji uwagi;
- dokona właściwego wyboru form aktywności własnej;

- będzie przejawiał świeżość spostrzegania, spontaniczność, gotowość do fantazjowania, a przede wszystkim pomysłowość;
- nabędzie umiejętność krytycznego myślenia, myślenia przyczynowo-skutkowego, porównywania i uogólniania;
- rozwinie nawyk racjonalnego i zdrowego odżywiania;
- nabędzie umiejętność planowania i organizowania swoich działań;
- rozwinie swoją kreatywność, samodzielność, sprawność manualną.

IV. PROCEDURY OSIĄGANIA CELU

Efektywność realizacji każdego programu zależy od zrozumienia jego idei, a następnie od inwencji i pomysłowości jego wykonawcy.

Chcąc osiągnąć zamierzone cele należy pamiętać, aby:

- pomysłowo i odważnie projektować sytuacje wychowawczo – dydaktyczne;
- zapewniać dzieciom poczucie bezpieczeństwa i swobody wyboru zadań do wykonania;
- stwarzać możliwość zaspokajania naturalnej ciekawości dzieci w różnych sferach;
- stwarzać wiele różnorodnych sytuacji do podejmowania działania;
- planować zajęcia różnorodne i otwarte;
- pozwalać każdemu pracować we właściwym dla niego tempie - konieczność „czekania na innych” prowadzi do nudy, frustracji, odmowy wykonywania rutynowych i monotonnych prac,
- zadbać o rozwój we wszystkich sferach;
- koordynować działania przedszkola i domu;

W realizacji programu przyjęto koncepcję łączenia **metod "Sojusz metod"** w których dominować będą:

- metody aktywizujące dzieci
- łączenia teorii z praktyką
- uczenie się przez odkrywanie (problemowo – poszukujące),
- działanie (praktyczne),

- przeżywanie (ekspresyjne);

Aby praca z dzieckiem zdolnym przynosiła oczekiwane efekty niezwykle ważne jest przyjęcie odpowiednich **form pracy**. Program ten przewiduje:

- wykorzystywanie różnorodnych możliwości i okazji do indywidualizacji pracy;
- stwarzanie okazji do swobodnego wyboru trudniejszych zadań i swobodnej decyzji w podejmowaniu zadań dodatkowych;
- organizowanie pracy w małych grupach;
- współpracę między dziećmi z różnych grup oraz dobór grup pod względem rodzaju zdolności i zainteresowań prowadzoną w formie warsztatów;
- zabawy badawcze i eksperymenty o charakterze badawczym.
- stawianie pytań problemowych pobudzających myślenie twórcze i krytyczne;
- wskazywanie dodatkowych źródeł wiedzy i inspirowanie do korzystania z nich oraz umiejętne wykorzystanie zdobytej wiedzy w działaniu praktycznym;
- przydzielanie dodatkowych ról mobilizujących do wysiłku intelektualnego;
- aranżacja pomieszczeń uwzględnia pomysły i potrzeby dzieci, gdyż to one są gospodarzami sali;
- organizowanie konkursów, występów artystycznych, pokazów;
- organizowanie wycieczek, wyjść do teatru, muzeum itp.;
- promowanie osiągnięć dzieci;
- udział w imprezach, uroczystościach, obchodach rocznic o charakterze lokalnym;
- wspomaganie nauczyciela przez dziecko zdolne jako „asystent”.

v. SPOSOBY REALIZACJI

Realizacja programu odbywać się będzie w trakcie zajęć dydaktycznych i dodatkowych takich jak: koła zainteresowań, zajęcia wynikające z organizacji pracy przedszkola, oraz zajęcia z inicjatywy nauczyciela

W toku realizacji programu przewiduje się współpracę z rodzicami oraz instytucjami kulturalno-edukacyjnymi działającymi w środowisku lokalnym.

Realizacja programu przebiega w dwóch etapach:

1. dotyczy rozpoznania u dzieci dominujących uzdolnień,
2. polega na zaplanowanej pracy z dzieckiem w zakresie jego uzdolnień.

W celu poznania możliwości intelektualnych dzieci wszyscy nauczyciele są zobowiązani podjąć następujące działania:

1. przeprowadzenie wstępnej diagnozy w celu określenia poziomu umiejętności dzieci;
2. obserwacja dzieci podczas zajęć, mająca na celu rozpoznania zainteresowań i uzdolnień u dziecka;
3. wymiana informacji o dziecku pomiędzy nauczycielami pracującymi w danej grupie;
4. współpraca z rodzicami w celu uzyskania informacji o dziecku.

Celem diagnozy dzieci nie jest dopasowanie ich do ram standardowej edukacji przedszkolnej, ale konstruowanie takich programów edukacyjnych, które umożliwią ekspresję ich potencjału. Dziecko zdolne to dziecko o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

vi. WSPÓLPRACA Z RODZICAMI

Rodzice posiadają ogromny wpływ na rozwój i wykorzystanie uzdolnień swoich dzieci. To właśnie rodzina daje dziecku solidny fundament pod przyszły rozwój. Dlatego rolą przedszkola jest współpraca z rodzicami dzieci wykazujących uzdolnienia w określonych obszarach edukacyjnych i ma polegać na:

- organizowaniu spotkań rodziców z psychologiem, w celu zapoznania z możliwymi rodzajami uzdolnień dzieci w wieku przedszkolnym i jak je należy rozwijać;

- pedagogizacji rodziców poprzez dostarczanie fachowej literatury na temat uzdolnień dzieci;
- udziale rodziców w zajęciach otwartych i warsztatach;
- pomocy dziecku w przygotowaniu i udziale w konkursach, przeglądach;
- ustaleniu wspólnych kierunków działań;
- włączaniu rodziców w zorganizowanie i urządzenie przestrzeni w przedszkolu sprzyjającej rozwijaniu uzdolnień dziecka;
- pozyskanie informacji o dziecku (wywiad dotyczący zainteresowań i uzdolnień dzieci, ankieta, kwestionariusz);
- powiadomienie o wynikach diagnozy i podejmowanych wobec dziecka działaniach;
- informowanie o ofercie zajęć w przedszkolu i poza nim;
- informowanie o ofercie konkursów przedszkolnych i zewnętrznych;
- indywidualne konsultacje dla rodziców z psychologiem, pedagogiem;
- angażowanie rodziców do dzielenia się swoją wiedzą i umiejętnościami zawodowymi (np. warsztaty dla dzieci, wizyta w zakładzie pracy).

VII. EWALUACJA

Miernikiem i sprawdzianem wspólnie podejmowanych działań nauczyciela i dziecka będzie ewaluacja końcowa programu którą wykonamy po całym przewidzianym cyklu zajęć.

Ewaluację programu przeprowadzimy poprzez:

- **analizę wytworów artystycznych i twórczych** dziecka udokumentowaną w formie zdjęć, książeczek i innych dokumentów,
- **wywiad dla dziecka** sprawdzający jego zainteresowanie zajęciami i zabawami proponowanymi na danych warsztatach,

- **anonimowa ankieta dla rodziców** celem której będzie zbadanie efektów realizacji programu
- **ankieta dla nauczycieli,**
- **udział w konkursach, przeglądach** (dyplomy uczestnictwa).

VIII. Harmonogram realizacji zadań programu „Rozwijamy zainteresowania i pasje”

l.p	Działania zmierzające do osiągnięcia celów	Termin	Opis zadania
1.	Zebranie z rodzicami – zapoznanie z programem	wrzesień	Udział rodziców poszczególnych grup wiekowych
2.	Określenie obszaru uzdolnień spośród: językowych, matematyczno-logicznych, artystycznych, społecznych i ruchowych zgodnie z profilami dominacji i typami inteligencji wg Gardnera	I połowa października	Analiza zainteresowań, umiejętności
3.	Zaplanowanie pracy z dziećmi wykazującymi uzdolnienia i pasje	II połowa października	Plan pracy z dziećmi zdolnymi
4.	Wdrożenie planu pracy z dziećmi wykazującymi uzdolnienia i pasje	Sprawowanie opieki, kierowanie pracą, rozwojem dziecka wg założeń planu	rok szkolny

5.	Zwiększenie kompetencji kadry nauczycielskiej w zakresie wspierania rozwoju ucznia uzdolnionego	rok szkolny	pogłębianie swojej wiedzy w zakresie pracy z uczniem zdolnym, monitorowanie przebiegu programu, wspieranie siebie wzajemnie w pracy z uczniami zdolnymi, wymiana doświadczeń,
6.	Warsztaty dla dzieci i rodziców „Rozwijamy zainteresowania dzieci i ich pasje”	Raz w roku w każdej grupie wiekowej	
7.	Warsztaty i zajęcia dla dzieci: - plastyczne, - aktorskie, - muzyczne, - kulinarne - badawcze, - językowe	Raz lub dwa razy w tygodniu	Rodzice razem z dzieckiem wybierają rodzaj zajęć i warsztatów
8.	Doposażenie bazy przedszkola w pomoce dydaktyczne	dyrektor nauczyciele	materiały plastyczne, konstrukcyjne, pomoce dydaktyczne, rekwizyty i stroje teatralne, artykuły

			będące bazą do doświadczeń, literatura dla dzieci i podręczniki metodyczne dla nauczycieli.
9.	Prezentowanie efektów pracy dzieci	cały rok	Prezentowanie sukcesów dzieci na szkolnej stronie internetowej, organizowanie imprez, festiwali, pokazów, wystaw, pikników dla społeczności przedszkolnej, rodziców, gości z zewnątrz
10.	Nawiązanie stałego kontaktu z instytucjami lub stowarzyszeniami wspierającymi pracę z dziećmi	wrzesień/październik	poszerzenie oferty edukacyjnej przedszkola
	Korzystanie z oferty instytucji kulturalno-oświatowych, społecznych, organizacji rządowych i pozarządowych prowadzących działalność edukacyjną, kulturalną i sportową	rok szkolny	wycieczki, lekcje muzealne, warsztaty, wykłady, spektakle, zawody, pokazy itp

Bibliografia

1. Botkin J.W., Elmandjra M., Malitza M., „Uczyć się bez granic” Raport Klubu Rzymskiego, Warszawa 1982
2. Denise Chapman Feston, Mark S. Weston „Co dzień mądrzejsze”, Warszawa 1999
3. Gardner H. „Inteligencje wielorakie. Nowe horyzonty w teorii i praktyce”. Warszawa 2009
4. Harris Helm J., Katz L.G. „Mali badacze” Warszawa 2003
5. Kielar- Turska M. „ Jak pomagać dziecku w poznawaniu świata” , Warszawa 1992
6. Kopik A.,Zatorska M. „Wielorakie podróże-edukacja dla dziecka”, Kielce 2010
7. Kwiatowska M. „ Podstawy pedagogiki przedszkolnej”, Warszawa 1988
8. Landau E. „ Twoje dziecko jest zdolne”, Warszawa 2003
9. Lewis G. „ Jak wychować utalentowane dziecko”, Poznań 1998
10. Muchacka B. „stymulowanie aktywności poznawczej dzieci w przedszkolu”, Kraków 2000
11. Nęcka E. Psychologia twórczości. Gdańsk 2002
12. Nęcka E Treningi twórczości. Kraków 1989

Literatura do wykorzystania

- Agnieszka Górska „Wielka Księga Przepisów- książka kucharska dla dzieci” Warszawa 2012
- Joanna Gózdź „Dekorowanie potraw” Warszawa 2012
- Joanna Krzyżanek „Cecylka Knedelek czyli książka kucharska dla dzieci” Kielce 2007
- Iryna Stepanova „Nie do wiary w kuchni czary” Warszawa 2009
- Maria Terlikowska „Kuchnia pełna cudów” Warszawa 1988

- Cybulska-Piskorek J.: Twórczość plastyczna dzieci w wieku przedszkolnym. WSiP, Warszawa 1976
- Gloton R., Clero C.: Twórcza aktywność dziecka. WSiP, Warszawa 1988
- Trojanowska A.: Dziecko i plastyka. WSiP, Warszawa 1988
- Daszyńska M.: Malarskie techniki dekoracyjne. WSiP, Warszawa 1992
- Daszyńska M.: Techniki graficzne powielane i odbijane, Warszawa 1992, WSiP
- Daszyńska M.: Papieroplastyka. WSiP, Warszawa 1993
- Daszyńska M.: Rzeźby z papieru. WSiP, Warszawa 1997
- Marcinkowska K., Michejda-Kowalska K.: Wydzieranki, wycinanki. WSiP, Warszawa 1993
- Marcinkowska K., Michejda-Kowalska K.: Mowa linii. WSiP, Warszawa 1995
- Marcinkowska K., Michejda-Kowalska K.: Gładkie i chropowate. WSiP, Warszawa 1995
- Marcinkowska K.: Bryły i reliefy. WSiP, Warszawa 1998
- Misiurska A.: Aplikacje. WSiP, Warszawa 1994
- Ostrowski S.: Malowanie akwarelą. WSiP, Warszawa 1993
- Ostrowski S.: Malowanie pastelami i kredkami. WSiP, Warszawa 1995

- Anita von Saan „365 eksperymentów na każdy dzień roku” –wydawnictwo REA 2005
- D. Al.Khamisy - Rozwijanie pojęć przyrody nieożywionej u dzieci sześciolletnich”.
- S. Elbanowska – Przyroda nieożywiona w wychowaniu przedszkolnym
- M. Kielar - Turska - Jak pomagać dziecku w poznawaniu świata

- Z. Kostic - Między zabawą a fizyką
- B. Muchacka -Zabawy badawcze dzieci w przedszkolu
- B. Muchacka -Zabawy badawcze w edukacji przedszkolnej
- Broszkiewicz B., Jarek J. : Warsztaty edukacji teatralnej - teatr dziecięcy. Wrocław : Europa, 2001.
- Teresa Fiutowska „Teatr – Smyk dla Smyka; Scenariusze przedstawień dla dzieci” OW-P „Adam” Warszawa 2003.
- Jackie Silberg „Nauka czytania przez zabawę” Liber, Warszawa 2005.
- Harris Helm J., Katz L.G. „ Mali badacze” Warszawa 2003.
- Landau E. „ Twoje dziecko jest zdolne”, Warszawa 2003.
- Klus Vopel „Witajcie oczy”, „Witajcie uszy”, Jedność,Kielce 2009.

ZAŁĄCZNIKI

-

1. PRZYKŁADOWA TEMATYKA WARSZTATÓW

WARSZTATY KULINARNE „KULINARNE INSPIRACJE”

OWOCOWY RAJ - czyli potrawy z owoców.

WARZYWNE CHRUPANO - czyli jak bardzo zdrowe są warzywa surowe.

- Owocowa mysz
- Gruszkowo marchewkowy jeż
- Paprykowa łódeczka
- Ogórkowa dżdżownica
- Pomidorowy motylek
- Dinozaur z ogórka
- Bananowa ośmiornica i kanapka sportowca

DROGA MLECZNA - czyli mleko i jogurt w roli głównej.

OD BIAŁEGO DO ŻÓŁTEGO - czyli różne gatunki serów.

- Myszka z jajka
- Jadalny muchomorek
- Serowe bałwanki

KIPI KASZA, KIPI GROCH - czyli dlaczego warto jeść kasze.

- Trufle owsiane

ŚWIĄTECZNE AROMATY - czyli przyprawy z różnych stron świata.

- Pierniczki
- Pierniczki z witraży kami
- Deser pomarańczowy i lampiony z pomarańczy

CO MISIE LUBIĄ NAJBARDZIEJ - czyli o tym jak pyszny i zdrowy jest miód.

- Złota rybka i słodki Jaś

TWARDY ORZECH DO ZGRYZIENIA - czyli poprobujemy różnych orzechów.

- Tropikalna wyspa

WARSZTATY PLASTYCZNE „ZE SZTUKĄ ZA PAN BRAT”

- magiczne okienka – malowanie dziesięcioma palcami,
- „Jesienne bukiet” – wyklejanka lub malowanie na sztalugach,
- odcisk dłoni w masie solnej,
- „Jesienne powiewy wiatru” – malowanie widelcem,
- przestrzenna sowa – praca z makaronu,
- kotyliony,
- wełniane laleczki,
- witrażowe flakoniki,
- ozdoby choinkowe – orgiami,
- styropianowe bombki,

- wesołe aniołki – collage,
- „Zimowe pejzaże” – rysunek mokre w mokrym z wykorzystaniem gąbki,
- karnawałowe kapelusze,
- ptaki cudaki,
- pachnące niespodzianki
- wodne kule
- lornetka
- przybornik na kredki
- wiosenne kwiaty – malowanie farbami do tkanin bawełnianych na podkoszulkach,
- marionetki,
- osy – malowanie farbami na pończochach,
- rysunek kredkami świecowymi na papierze ściernym,
- prasowanka kredkami świecowymi, żelazkiem,
- kwiaty dla mamy,
- pompony z wełny.

WARSZTATY BADAWCZE „MALI BADACZE - DOŚWIADCZENIA I EKSPERYMENTY”

WODA

Woda - woda przyjmuje kształt naczynia

Woda - fale wodne

Woda - co pływa, co tonie

Woda - rozpuszczanie substancji w wodzie

Woda - lód z wody

Woda - ciśnienie w wodzie

Woda - zawsze taki sam poziom wody

Woda - woda zawsze wskazuje poziom

Woda - ciepła woda unosi się

Woda - papier nasiąka wodą

Woda - mieszanie się płynów

POWIETRZE

Powietrze - powietrze jest wszędzie

Powietrze - złapać powietrze

Powietrze - ruch powietrza to wiatr

Powietrze - ciepłe powietrze unosi się do góry

Powietrze - co najdłużej utrzyma się w powietrzu

Powietrze - ciepłe powietrze rozszerza się

Powietrze - czy powietrze coś waży

OGIEŃ

Ogień - gaszenie ognia

DŹWIĘK

Dźwięk - rozchodzenie się dźwięku - drgania

Dźwięk - rozchodzenie się dźwięku - echo

Dźwięk - skupienie dźwięku - tuba

Dźwięk - im dłuższa rurka tym niższy dźwięk - rurki pcv

Dźwięk - instrument muzyczny - szklanki

OPTYKA

Optyka - świat widziany w wodzie

Optyka - bańki mydlane

Optyka - obrazy lustrzane

Optyka - krzywe zwierciadło

Optyka - camera obscura

Optyka - iluzja nakładania się na siebie dwóch obrazów

Optyka - mieszanie się kolorów - zabarwiona woda

Optyka - filtr zielony i czerwony

Optyka - badanie cienia - kształt i ostrość

RÓWNOWAGA

Równowaga - równowaga ciała i obiektów

MECHANIKA

Mechanika - co spadnie szybciej

Mechanika - przekazywanie ruchu

MAGNETYCZNOŚĆ

Magnetyczność - właściwości magnesu

Magnetyczność - wykrywanie pola magnetycznego

ELEKTROSTATYKA

Elektrostatyka - przyciąganie bez magnesu

WARSZTATY TEATRALNO-LITERACKIE „W ŚWIECIE RUCHU I SŁOWA”

POTRAFIMY WIĘCEJ NIŻ NAM SIĘ WYDAJE

- Przełamanie zahamowań
- Poznanie własnych i cudzych odczuć i możliwości
- Kształcenie umiejętności uważnego słuchania czyichś wypowiedzi i rozpoznawania intencji mówiącego

INTEGRACJA FORM EKSPRESJI

- Improwizowanie krótkich scenek – indywidualnie i w grupie
- Inscenizowanie literatury z zastosowaniem gry aktorskiej, kukiełek, pacynek, sylwet, teatryku cieni, teatru superkowego
- Przygotowywanie inscenizacji utworów:

układanie prac plastycznych wg chronologii wydarzeń, powtarzanie treści i dialogów, samodzielne wykonywanie kukielek, sylwet lub elementów strojów aktorskich i dekoracji

- Rozwijanie umiejętności nazywania własnych uczuć, wrażeń oraz formułowanie sądów ze świadomością odpowiedzialności za słowo

TEATR TO NIE TYLKO AKTORZY

- Ekspresja plastyczna (portret, rzeźba, maska)
- Analiza treści utworów – omawianie i ocena postępowania bohaterów z próbą uzasadnienia własnego stanowiska
- Propozycje rozwiązań inscenizacyjnych, przełożenie zdobytych doświadczeń na praktyczne opracowanie inscenizacji

PRÓBA Z TEKSTEM:

- Interpretacja głosowa
- Przeprowadzenie dialogu z użyciem np. pacynek, zabawek
- Ruch sceniczny: wykorzystanie niewerbalnych środków wyrazu – ruchy ciała, rąk, mimika, spojrzenie, uśmiech
- Analizowanie inscenizacji i przebiegu widowiska
- Wyodrębnienie i korygowanie własnych błędów i niedopatrzeń

EDUKACJA KULTURALNA

- Film i spektakl teatralny – wspólne obejrzenie, dyskusja
- Głosowa interpretacja wybranych utworów poetyckich i fragmentów prozy:
- Współudział w przygotowaniu uroczystości przedszkolnych
- Bogacenie zasobów słownictwa:
poznawanie poezji (przenośnie, metafory, budowanie nastroju za pomocą wyrazów dźwiękonaśladowczych, wyszukiwanie rymów, zabawy w rymowanki
Sztuka tworzenia
- Zabawy w teatr połączone z tworzeniem własnych tekstów i scenek rodzajowych
- Tworzenie własnych zakończeń opowiadań i bajek

2. OPIS WYBRANYCH TECHNIK PLASTYCZNYCH COLLAGE

Kompozycja plastyczna wykonana z różnych materiałów (druki, fotografie, gazety, papier itp.) naklejanych na płótnie lub innym podłożu.

DRUKOWANIE STEMPEM

Surowy, umyty ziemniak kroimy jednym cięciem noża na połowy.

Połowę ziemniaka przycinamy tworząc różne kształty np. kwadrat, trójkąt, prostokąt. Nacięcia mogą być też proste, skośne, po łuku, gładkie lub tworzyć drobne ząbki. Wykonany stempel malujemy akwarelą. Stemplem tym można drukować różne kompozycje nie ograniczone, stosując rozmaite położenia stempla przy odbijaniu, zestawiając odbitki stycznie lub w różnym odsunięciu, na przemian itd.

FORMOWANIE Z GAZET

Z gazet wiązanych cienkim sznurkiem lub mocnymi nićmi można formować rozmaite postacie ludzkie i zwierzęce, nawet w dość dużych rozmiarach. W wyjątkowych wypadkach można użyć szpilek tam, gdzie będą niezbędnie potrzebne. W zespole można wykonać różne postacie z bajek i np. ustawić z nich całe sceny zbiorowe.

FORMOWANIE ZE SŁOMY

Przed formowaniem należy słomę zwilżyć wodą, aby stała się elastyczniejsza. Można z niej formować rozmaite postacie ludzkie i zwierzęce, fantastyczne drzewka, kwiaty, gwiazdy itp. Kilka słomek lub całą wiązkę można przywiązać kolorową włóczką lub drucikiem. Dla wzmocnienia konstrukcji formowanego kształtu trzeba wprawdzie zrobić stelaż z drutu i na nim układać – otaczać go słomą.

FORMOWANIE ZE SZNURKA

Z drutu robimy wpierw stelaż postaci ludzkiej lub zwierzęcej. Grubym sznurkiem okręcamy cały stelaż z drutu tak, aby nie był nigdzie widoczny. Tam gdzie postać ma być grubsza, trzeba okręcić ją sznurkiem kilka razy. Po skończeniu okręcania należy koniec sznurka dobrze wsunąć pod okręconą końcową partię

FROTTAGE

Malowanie ciekawej faktury np. liści farbami i odciskanie jej na kartce.

GWASZ - MALOWANIE AKWARELĄ Z PASTĄ

Na porcelanowy talerzyk wyciskamy trochę białej pasty do zębów i mieszamy ją z rozrobioną wodną farbą akwarelową. Powstałą w ten sposób farbą, którą jest kryjąca, można malować pędzlem na każdym gatunku papieru. Barwy są rozbielone i subtelne.

KALKOGRAFIA Z RESZTEK MATERIAŁÓW

Układamy na kartce kawałki materiałów o różnych fakturach, np. wełnę lub tasiemki. Przykrywamy je kalką biurową, na którą kładziemy makulaturę. Całość prasujemy żelazkiem. Podjęciu makulatury ukaże się niesamowity obraz, do którego możemy podawać wiele skojarzeń.

LAWOWANIE

Podmalowywanie farbą akwarelową lub tuszem partii rysunku dla pogłębienia plastyczności.

MALOWANIE NA MOKRYM ZMIĘTYM PAPIERZE

Arkusz miękkiego papieru rysunkowego zanurzamy w misce z wodą. Następnie zgniatamy mokry papier w kulę i rozprostowujemy go na stole lub

rysownicy. Gdy papier jest już rozłożony, można go jeszcze zwilżyć wodą i malować wprost akwarelą. Do wydobywania wyrazistych kształtów można dodać malowany kontur np. czarny.

MALOWANIE NA PODKŁADZIE Z KASZY

Na rysunkowym papierze dowolnej wielkości malujemy klejem części lub całą powierzchnię kompozycji, posypujemy je kaszą i po wyschnięciu malujemy akwarelą lub plakatówką. Technika ta polegająca na wydobywaniu efektów fakturowych, może być stosowana dla dzieci w każdym wieku.

MOZAIKA Z KAWAŁKÓW PAPIERU

Z papierów o trzech, czterech kontrastowych barwach wycinamy nożyczkami duże kwadraciki i wąskie prostokąty lub inne nieskomplikowane sylwetki. Z tych kawałków układamy na szarym lub ciemnym papierze jakiegoś fantastycznego zwierzęcia: ptaka, rybę itp. Po skończeniu każdy kawałek przyklejamy do papieru.

ODBIJANIE TIULEM LUB GAZĄ

Niewielkie kawałki tiulu lub gazy zanurzamy w misce z rozwodnionym czarnym tuszem. Na arkuszu papieru układamy z tego mokrego tiulu różne kształty np. sylwetki postaci ludzkich. Następnie kładziemy na to drugi arkusz białego papieru i przesuwamy po nim ręką. Po odciśnięciu powstają na obu papierach sylwetki wzbogacone walorowo przez zachodzące na siebie płaszczyzny tiulu.

Technikę tę stosujemy z dziećmi starszymi.

ORIGAMI

Sztuka składania papieru. Główną zasadą origami jest zaginanie papieru wzdłuż prostych linii we wszystkich kierunkach – powstałe w ten sposób płaszczyzny są tylko nakładane na siebie symetrycznie.

TECHNIKA ODPRYSKOWA

Rozcieńczamy wodą trochę białej plakatówki i wykonujemy nią rysunek pędzlem na kawałku brystolu. Gdy farba na rysunku zupełnie wyschnie, zamalowujemy całą kartkę czarnym tuszem. Gdy tusz wyschnie kładziemy rysunek na deseczkę lub tekturę i zmywamy go pod kranem dużym miękkim pędzlem. Zmyje się tusz razem z białą farbą, a czarne pozostaną te partie, które nie były dotknięte farbą. W efekcie otrzymamy biały rysunek na czarnym tle. Technika odpryskowa nadaje się do dzieci starszych.

WYCINANKA Z PAPIERU DZIURKOWANA

Z papieru w jednym kolorze wycinamy sylwetki, z których układamy kompozycję. Każdą formę można jeszcze wzbogacić przez wybicie w niej małych kółek, do tego celu używamy dziurkacza. Wycięte i wydziurkowane kształty trzeba przylepić na papier o kontrastowej barwie.

WYCINANKA Z PAPIERU NAKŁUWANA

Z papieru rysunkowego, brystolu lub kartonu wycinamy wprost, bez rysowania ołówkiem, rozmaite sylwetki np. postacie ludzkie, zwierzęce, drzewa itp. Wyciętą sylwetkę kładziemy na deseczkę. Następnie dużym, ostrym gwoździem przekłuwamy sylwetkę w różnych miejscach, tworząc z tych nakłuć linie lub płaszczyzny.

WYCINANKA ZE SZMATEK

Z rozmaitych szmatek o różnych barwach, gatunkach i fakturach wycina się nożyczkami całe kształty lub ich części i nalepia na karton lub tekturę. Szmatki powinny być wyprasowane – łatwo wtedy wycinać. Kompozycję należy całą ułożyć, a następnie przykleić. Oprócz szmatek można stosować także nici, wełnę, kawałki futra itp.

3. OPIS WYBRANYCH ZABAW TEATRALNYCH

Marsz na punkt

Cele: wycucie czasu i przestrzeni, koncentracja uwagi. Do ćwiczenia wyznaczona zostaje określona płaszczyzna o dowolnym kształcie i powierzchni. Grupa ustawia się po obwodzie płaszczyzny. Każdy uczestnik ćwiczenia obiera sobie w obrębie wydzielonej płaszczyzny punkt, do którego wyruszy na określony sygnał. Dzieci jednocześnie maszerują do wybranego przez siebie celu po linii prostej. Nie mogą odrywać wzroku od obranego punktu. Nie mogą też się zderzać nawzajem, czy ocierać się o siebie.

Ćwiczenie wykonuje się w różnym tempie zaczynając od wolnego, kończąc na szybkim. Stopniowo ogranicza się też przestrzeń.

Ufam partnerowi

Cele: budowanie wzajemnego zaufania,

Dzieci stoją parami. Zwróceni są twarzami w tę samą stronę, z tym, że jeden stoi przed drugim. Stojący z przodu pada do tyłu i daje się złapać osobie stojącej za nim.

Ograniczony język

Cele: rozwijanie wyobraźni i komunikowania się

Nauczyciel zwraca się do grupy: Jestem potężną czarownicą. Za dużo mówicie. Odbieram wam prawo mówienia. Jednakże jestem wspaniałomyślna i pozwalam wam zostawić sobie cztery wybrane przez was słowa. Napiszcie lub narysujcie je na kartce. Dobierzcie się parami i spróbujcie porozumieć się z drugą osobą używając- ty swoich, ona swoich czterech słów.

Razem głośniej

Cele: uwalnianie napięcia emocjonalnego, rozgrzewka, budowanie zaufania.

Grupa kuca razem. Prowadzący zaczyna mruczeć, a dzieci mu wtórują stopniowo podnosząc głos. Na koniec wszyscy wyskakują do góry głośno krzyząc razem.

Posłuchaj mnie

Cele: budowanie zdrowych relacji z ludźmi, wdrażanie do samooceny

Jedna z osób w parze ma zaciśnięte pięści, druga używając słów próbuje ją przekonać, aby je otworzyła. Osoba otwiera tylko wtedy, gdy czuje, że została przekonana.

Warianty: zwinięty w kłębek, trzymający jakiś przedmiot, leżący itp.

Mistrz i uczniowie

Cele: samoświadomość, ćwiczenie ekspresji, wprowadzenie do ćwiczeń ruchowych

Dzieci stoją w kręgu. Wybrane dziecko wchodzi do środka i chodzi dookoła. Na określony sygnał zatrzymuje się. Grupa próbuje określić cechy charakterystyczne poruszania się danego dziecka, następnie próbuje go naśladować. Dzieci mają za zadanie wczuć się w daną osobę.

Niezidentyfikowana maszyna

Cele: koncentracja, techniki mimiczne

Pierwsza osoba wstaje i wykonuje jakiś ruch, który stale powtarza, obok niej staje następna i wykonuje swój ruch, i tak dalej....

Trzy emocje

Cele: rozwój relacji interpersonalnych, komunikacja, rozwój społeczny

Grupa wybiera lub układa historyjkę, która posłuży za temat do improwizacji. Następnie dostaje lub wymyśla trzy uczucia, które musi włączyć do swojej opowieści tak, że historia zaczyna się od pierwszego, przechodzi przez drugie, kończy się na trzecim, np.: zmartwienie - panika - ulga.

Nakręcane zabawki

Cele: koncentracja, ruch , improwizacja

Każdy z uczestników staje się zabawką, która porusza się dopóki jest nakręcona. Prowadzący określa czas jednej sekwencji ruchu. Koniec i początek ruchu powinien być wyraźnie zaznaczony.

Defilada dwudziestu

Wszystkie dzieci stoją na skraju miejsca zabaw. Wychowawca oświadcza, że chciałby zobaczyć defiladę dwudziestu różnych postaci. Na jego wezwanie pierwsze dziecko wychodzi na środek i kreuje wybraną przez nauczyciela postać. Następnie wychowawca wzywa kolejne dziecko, które wciela się w inną postać. Sytuacja powtarza się aż do ostatniego dziecka. Dzieci powinny odbyć próbę wyobraźni uczestnicząc w defiladzie, w której „guma do żucia” poprzedzałaby „niedźwiedzia”, a za „dzidziusiem” szedłby „silny wiatr”.

Wszystko powinno odbywać się bardzo szybko, a każde z dzieci może przedefilować kilkakrotnie za każdym razem wcielając się w inną postać.

Hop!

Dzieci rozbiegają się po sali. Na hasło prowadzącego „Biegiem!” zaczynają bieg w miejscu – przebieranie nogami i rękami musi być bardzo szybkie.

Na następne hasło: „Hop!” dzieci skaczą przez wyimaginowaną przeszkodę, krzyżąc przy tym „Hop!”. Zabawy nie należy przedłużać, trzy lub cztery skoki w zupełności wystarczą.

Kaczy staw

Wychowawca rysuje na podłodze wielkie koło wyobrażające staw. Jedna grupa dzieci to kaczki, które będą reagować na pojedyncze klaśnięcie w dłonie. Druga grupa to gąski reagujące na dwa klaśnięcia. Gdy wychowawca woła: „Do wody!” i dwukrotnie klaszcze w dłonie, grupa gąsek wskakuje do stawu. Może również paść hasło: „Z wody!” i jedno klaśnięcie – jeśli w tym momencie kaczki są na brzegu, to na nim pozostają (uwaga na tych, którzy się pomylą!). Przed rozpoczęciem zabawy każde dziecko powinno indywidualnie przygotować się do naśladowania sposobu poruszania się kaczki i gąski. Zabawa ma na celu

uwolnienie wyobraźni nie tylko ruchowej, ale także wokalnej, a więc skacząc do stawu dzieci naśladowują kaczki i gąski.

Kamienne posągi

Dzieci spacerują. Na dany sygnał zatrzymują się i przybierają żadaną pozę. Przez minutę pozostają całkowicie bez ruchu. Na kolejny sygnał podejmują spacer. Posągi, w które zamieniają się dzieci, powinny za każdym razem wyrażać coś innego. Raz będzie to wesołość, innym razem smutek, cierpienie spowodowane chorobą lub złość. W tym ćwiczeniu najważniejsze jest to, aby dzieci spontanicznie wyrażały powyższe emocje. Nie sugerujemy im, jakie pozy powinny przybierać. Wykażmy zaufanie do dziecka i zachęcajmy je do realizacji własnej wizji.

Lustro

Dzieci ustawiają się parami w odległości metra od partnera. W każdej parze jedno z dzieci zaczyna wykonywać serię dowolnych ruchów, a jego partner je naśladuje, udając lustrzane odbicie. Jeśli zatem jedno dziecko unosi prawą rękę, to drugie lewą. Po jakimś czasie partnerzy zamieniają się rolami.

Ponieważ dzieci mają tendencję do wykonywania ruchów tylko górnych części ciała, należy im wyjaśnić, że w zabawie bierze udział całe ciało.

Aby dzieci lepiej pojęły ideę zabawy, powinny najpierw indywidualnie poćwiczyć przed prawdziwym lustrem. Wskazana jest spokojna muzyka.

Magiczny kufer

Każde dziecko wystąpi indywidualnie przed grupą. Na środku miejsca zabaw leży kufer. Należy go otworzyć i opisać widzom, co zawiera (posługując się przy tym wyobraźnią, bo oczywiście kufer jest pusty). Żadne bariery nie mogą ograniczać wyobraźni dziecka i każdy jego pomysł powinien być zaakceptowany. Tak więc kufer równie dobrze może zawierać „dom, w którym mieszkam”, jak i „miłość mojej mamy” czy „szczoteczkę do zębów”.

Można pomóc dziecku zadając pytania szczegółowe. To, co „widzi” ono w kufrze, powinno być opisane tak sugestywnie, aby niemal „ukazało się widzom przed oczami”.

Mim

Wszystkie dzieci znajdują się na miejscu zabaw. Jeśli zajdzie taka potrzeba, należy je podzielić na dwie grupy. Dzieci będą naśladować określone czynności bez użycia rekwizytów. Należy skrupulatnie sprawdzić i korygować poszczególne gesty i pozycje. Ruchy zespołów muszą być zsynchronizowane.

Oto kilka przykładów czynności do odegrania:

- przenoszenie bardzo ciężkiego pianina,
- wyciąganie z morza sieci pełnej ryb,
- przeciąganie liny (uczestniczą dwie grupy),
- podnoszenie ogromnego kamienia,
- brania ostrego zakrętu samochodem,
- obserwowanie przelatującego samolotu

Wychowawca powinien korygować wszystkie nieprawidłowe pozycje i czuwać nad płynnością i harmonią ruchów – należy zatem odnaleźć właściwe tempo dla każdej czynności.

Naśladować nie znaczy kopiować

Dzieci siedzą w kółku. Wychowawca pozoruje jakąś czynność (np. podnoszenie ciężkiego kamienia), a dzieci mają odgadnąć, co on robi. Następnie, po kolei, pozorują zaproponowane działanie, ale nadają mu własną interpretację.

Punktem wyjścia do tego ćwiczenia może być:

- propozycja wychowawcy lub dziecka,
- ogólny temat czynności, np. „picie”.

W tym przypadku dzieci muszą uświadomić sobie, co i jak można pić (gorący płyn, kwaśny napój, picie po kryjomu), w zabawie można posłużyć się np. odgrywaniem uczuć. Należy zrobić wszystko, aby każde dziecko wypowiedziało się odgrywając jakąś scenkę. W razie potrzeby należy pomóc dzieciom w wymyślaniu nowej propozycji.

Niewidomy

Dzieci dzielą między siebie role: jedno będzie przewodnikiem, a drugie niewidomym. Niewidomy zamyka oczy i kładzie lewą dłoń (jej wewnętrzna strona skierowana jest do dołu) na prawej dłoni swego przewodnika (również skierowanej ku dołowi). Na sygnał wychowawcy przewodnik powoli rusza ze swym podopiecznym na spacer. Po kilku minutach wychowawca daje sygnał do zatrzymania się. Niewidomy (dziecko z zamkniętymi oczami) próbuje ustalić w myślach, w jakim miejscu sali się znajduje. Następnie otwiera oczy i sprawdza, czy się nie pomylił. Wyniki tej samokontroli zachowuje dla siebie. Ćwiczenie to wymaga dużego zaufania do przewodnika, który musi okazać się tej roli troskliwym opiekunem. Konieczna jest zmiana ról w ramach jednej pary. Lepiej, jeśli dzieci będą miały oczy zamknięte niż przesłonięte chustą.

Dzieci nie powinny trzymać się za ręce, lecz położyć dłonie jedna na drugiej. Przewodnik towarzyszy swemu podopiecznemu, a nie ciągnie go za sobą.

Plastelina

Dzieci łączą się w pary. Jedno z nich będzie plasteliną, a drugie rzeźbiarzem. Zadaniem rzeźbiarza jest stworzenie z partnera jakiegoś posągu (nie należy ograniczać wyobraźni dziecka – posąg nie musi niczego przypominać).

Ciało partnera staje się, niczym plastelina, materiałem, za pomocą którego wyobraźnia dziecka nabiera realnych kształtów. Po prezentacji dzieła dzieci zamieniają się rolami. Należy dopilnować, aby rzeźbiarze nie zadawali bólu swym partnerom. Dzieci powinny więc wiedzieć, że ich plastelina jest jedyna, jaką mają, że jest bardzo cenna, że należy obchodzić się z nią delikatnie i z wielką miłością.

Przeciwieństwa

Na środku należy ustawić dość dużą przesłonę, za którą chowa się występujące dziecko (zwykła linia na podłodze też wystarczy). Dziecko wchodzi za zasłonę, a wychowawca wymienia dwa przeciwstawne stany emocjonalne (np. „łzy i śmiech” lub „płaczesz i śmiejesz się”). Wyłaniając się z lewej strony zasłony, dziecko w jak najbardziej wyrazisty sposób odgrywa jeden stan emocjonalny (łzy), a wyłaniając z prawej, stan przeciwny (śmiech).

Oto przykłady innych zadań:

- jestem szczęśliwy, jestem smutny,
- szukam, znajduję,
- czuję się dobrze, jestem chory,
- jest mi zimno, jest mi gorąco.

Chodzi o to, aby dzieci uświadomiły sobie, że w każdym z wcieleń całe ich ciało musi „zachować się” inaczej.

W przykładzie „śmiech” ciało „otwiera się”: z twarzy bije radość, wzrok skierowany jest do góry. Natomiast przy „łzach” ciało „zamyka się”: opadają ramiona, na twarzy maluje się smutek, wzrok jest utkwiony w ziemię.

Zrozumiałe, że należy pozostawić dzieciom całkowitą swobodę wyrażania różnych stanów emocjonalnych, a wszystkie ich propozycje powinny być przyjmowane ze zrozumieniem. Wychowawca może jedynie zachęcać je, aby poszły swych propozycjach dalej, gdyż dzieci często ogrywiają te role zbyt powierzchownie.